

**F. CHOPIN'İN YAŞAMI, MÜZİKAL ANLAYIŞI,
YAPITLARI VE A. MICKIEWICZ F. CHOPIN İLİŞKİSİNİN
OP. 23 NO.1 SOL MİNÖR BALLADE
ÜZERİNE YANSIMALARI**

Çağdaş ALAPINAR GENÇAY

SANATTA YETERLİK TEZİ

Eskişehir, Mayıs 2007

**F. CHOPIN'İN YAŞAMI, MÜZİKAL ANLAYIŞI, YAPITLARI VE
A. MICKIEWICZ F. CHOPIN İLİŞKİSİNİN OP. 23 NO.1 SOL MİNÖR
BALLADE ÜZERİNE YANSIMALARI**

Çağdaş ALAPINAR GENÇAY

SANATTA YETERLİK TEZİ

Müzik Anasanat Dalı

Danışman: Prof. Zöhrab ADIGÜZELZADE

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs 2007

SANATTA YETERLİK TEZ ÖZÜ

F. CHOPIN'İN YAŞAMI, MÜZİKAL ANLAYIŞI, YAPITLARI VE A. MICKIEWICZ
F. CHOPIN İLİŞKİSİNİN OP. 23 NO.1 SOL MİNÖR BALLADE ÜZERİNE
YANSIMALARI

Çağdaş ALAPINAR GENÇAY

Müzik Anasanat Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs 2007

Danışman: Prof. Zöhrab ADIGÜZELZADE

Bu çalışmada, piyano edebiyatında çok özel bir yeri olan büyük besteci F. Chopin, farklı bir açıdan ele alınmak istenmiştir. Chopin'in; birçok kaynakta, ballade'larını yazarken etkilendiği belirtilen, Polonya'lı şair A. Mickiewicz tanıtılmak istenmiş ve F. Chopin ile olan ortak noktalarından yola çıkılarak, bu dostluğun bestecinin yapıtlarına olan etkisi ele alınmıştır.

A.Mickiewicz'in yaşamı incelendiğinde rastlanan ilginç bir nokta, şairin yaşamının son yılını İstanbul'da geçirmiş olması ve bu şehirde halen adını taşıyan bir müze bulunmasıdır. Bir Türk hayranı olan Mickiewicz ile Chopin ilişkisi, bu bağlamda daha da ilgi çekici olmaktadır.

ABSTRACT

F. CHOPIN'S LIFE, MUSICAL UNDERSTANDING, PIECES AND THE
INFLUENCE OF THE RELATIONSHIP BETWEEN A. MICKIEWICZ AND
F. CHOPIN ON OP. 23 NO.1 G MINOR BALLADE

School of Music

Anadolu University The Institute of Social Sciences, May 2007

Supervisor: Prof. Zöhrab ADIGÜZELZADE

The aim of this work is to observe the great composer F. Chopin from a different angle, who has a distinctive place in the piano literature. In many sources, it is indicated that when composing the *ballades*, Chopin was inspired by the Polish poet A. Mickiewicz who is also discussed here. Starting from their accomplicities, the effect of this frendship to Chopin's works is treated.

When we look into the life of A.Mickiewicz, we encounter an intresting point; the poet spent his last year in Istanbul and there is still a museum holding his name in the city. The relation between Chopin and Mickiewicz who is also a Turk admirer, is much more engrossing in this context.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Çağdaş ALAPINAR GENÇAY'ın, "F.Chopin'in Yaşamı, Müzikal Anlayışı, Yapıtları ve A.Mickiewicz F.Chopin İlişkisinin Op.23 No.1 Sol Minör Ballade Üzerine Yansımaları" başlıklı tezi 20 Temmuz 2007 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Müzik (Piyano) Anasanat Dalında Sanatta Yeterlik tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

- Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Zöhrab ADIGÜZELZADE
Üye : Prof.Sayram AKDİL
Üye : Doç.Şeniz DURU
Üye : Yard.Doç.Esra Gül ATALAY
Üye : Yard.Doç.Zenfira ZÖHRABBEKOVA

Prof.Dr.Nürhan AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı gerçekleştirmemde önemli katkılarından ötürü, Prof. Dr. Bahadır Gülmez'e, Prof. Hazar Alapınar'a, Yard. Doç. Burcu Evren Tunca'ya, Doç. Serla Balkarlı Can'a, Sanatçı Öğretim Elemanı Yusuf Gençay'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZGEÇMİŞ	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM**F. CHOPIN**

1. F. CHOPIN'İN YAŞAMI	2
-------------------------------------	----------

İKİNCİ BÖLÜM**F.CHOPIN'İN MÜZİK ANLAYIŞI**

1. F. CHOPIN'İN KOMPOZİSYON VE DOĞAÇLAMA YETENEĞİ	7
2. F. CHOPIN NASIL ÇALARDI?	8
3. F. CHOPIN VE RUBATO	10
4. ZAL	11

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**F. CHOPIN'İN YAPITLARI**

1. SES VE PİYANO İÇİN YAPITLARI	12
2. PİYANO VE ORKESTRA İÇİN YAPITLARI	13
3. ODA MÜZİĞİ YAPITLARI	14
4. SOLO PİYANO YAPITLARI	15
4.1. Etudes	15
4.2. Impromptus	16

4.3. Mazurkas.....	17
4.4. Polonaises.....	17
4.5. Nocturnes.....	17
4.6. Waltzes.....	17
4.7. Preludes.....	17
4.8. Scherzos.....	18
4.9. Ballades.....	18
4.10. Sonates.....	18
4.11. Barcarolle.....	19
4.12. Tarantella.....	19
4.13. Ecossaises.....	19
4.14. Berceuse.....	19
4.15. Bolero.....	19
4.16. Fantasia.....	20
4.17. Introduction et Rondeau.....	20

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

A.MICKIEWICZ –F. CHOPIN İLİŞKİSİ VE SOL MİNÖR BALLADE

1. BALLADE KAVRAMI.....	21
2. F. CHOPIN'E GÖRE BİR ANLATI MODELİ OLARAK BALLADE.....	22
3. A. MICKIEWICZ.....	23
4. F. CHOPIN VE A. MICKIEWICZ.....	26
5. SOL MİNÖR BALLADE VE "KONRAD WALLENROD".....	27
SONUÇ.....	30
EKLER.....	31
KAYNAKÇA.....	35

GİRİŞ

“Chopin’de ışığın yumuşak yansımaları, su sesi, rüzgar esintileri, yaprak kımıldayışları vardır. Yüksek sesle konuşmaz, iddialı bir şey söylemez, hafifçe değinir geçer. Bu kadarıyla söyledikleri içinize işler, düşlerde dolaştırır, sizi inandırır. (...)”

André Gide, Chopin’in müziğini böyle dile getirmiştir. Piyano Edebiyatında bir “müzik şairi” olarak anılan F. Chopin’in yapıtlarında; Polonya halk şarkılarındaki naif ve hareketli havanın yanısıra, ulusun geçmişinin izlerini taşıyan keder izlerine rastlanır. Chopin’in kişiliği incelendiğinde de, farklı ruh hallerine rastlamak mümkündür. Kimi zaman coşku dolu bir çocuksuluk, kimi zaman çekingen bir yumuşaklık göze çarpar. Yaradılışındaki bu değişik kutuplar, Chopin’in müziğinde kaynaşma içindedir.

Chopin’in yaşamı incelendiğinde ne denli büyük bir yurtsever olduğu göze çarpar. Uzun yıllar boyunca çektiği vatan hasretinin izlerine yapıtlarında da rastlanır. Bu yönü ile çok benzeştiği yurtdaşı, şair A. Mickiewicz ile olan yakın dostluğunun, yapıtlarına etkileri ballade’larında görülmektedir. Tezde, Chopin’in Op. 23, no. 1 Sol minör ballade’ının oluşmasında, A.Mickiewicz’in etkisi üzerinde durulmuş ve bu önemli “vatan şairi”nin yaşamına yer verilmiştir.

Geçtiğimiz yıl 150. doğum yıldönümü tüm dünyada kutlanan Polonya’lı şair A.Mickiewicz’in, bir ülkü uğruna geldiği İstanbul’da, ölümünden sonra yaşadığı evi müze haline getirilmiştir. (Beyoğlu, Tatlı Badem Sokağı, no: 29)

Tezde, Chopin’in yapıtlarının adları türkçeleştirilmemiş, sadece ton bilgilerine türkçe yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

F. CHOPIN

Frédéric François Chopin (1810-1849)
<http://www.geocities.com/vienna/2217/pies.htm>

1. F. CHOPIN'İN YAŞAMI

Büyük besteci Frédéric François Chopin'e yaşam verecek olan birliktelik; 1802'de baba Nicolas Chopin'in Varşova yakınlarında Zelazowa Wola'da Kont Starbek'in köşküne gelmesiyle başlar. Kont yabancı memleketlerde yaşarken, Kontes şatoda çocuklarını okutmaya çalışmaktadır. Bu arada, Fransızca dersleri için Nicolas Chopin'i ve ev işleri ile ilgilenmesi için de, aynı zamanda piyano çalmasını da bilen, Justina Krzyzanowska'yı işe almıştır. Aradan yıllar geçer, Nicolas Chopin artık aileden biri gibi olmuştur. Justina'dan piyano öğrenmiş; birlikte piyano çalıp, şarkı söylemeye ve birçok yönden anlaşmaya başlamışlardır. Bu beraberlik 2 Haziran 1806'da evliliğe dönüşür.¹

Dört yıl sonra, 22 Şubat 1810'da bir oğulları dünyaya gelir, adını Kont'un oğlundan ötürü Frédéric koyarlar. Birkaç ay sonra Varşova'ya taşınırlar ve küçük Frédéric babasından Fransızca, annesinden piyano öğrenmeye başlar. Çok geçmeden o kadar büyük bir gelişme gösterir ki; 1818 Şubat'ında (sekiz yaşında) Varşova'da çıkan "Edebiyat Gazetesi" küçük bestecinin ilk *Polonaise*'inden söz ederken şöyle der:

---

¹ Vahdet Gültekin, *Ünlü Kişiler Frédéric François Chopin Hayatı Ve Eserleri*(Rado Yay.1980), s.145.

“Bizim memlekette de dahiler dünyaya geliyor ama, ne yazık ki duyurmasını bilmediğimiz için tanınmıyor.”

Chopin beş yıl, onbir yaşına kadar Bohemya’lı piyanist Wojciech Adalbert Żywny’den ders alır. Büyük besteci bu ilk öğretmenini hiçbir zaman unutmamıştır. Chopin’in ikinci öğretmeni Varşova Konservatuarı’nın müdürü Józef Elsner olur. Elsner bestecinin dehasını çok erken fark ederek, gelişmesi için alabildiğine olanak tanır.

1823-1826 yılları arasında Varşova lisesinde okuyan Chopin, daha sonra Konservatuvara yazılır ve aralıksız olarak yeni besteler yapmayı sürdürür. 11 Ağustos 1829’da (ondokuz yaşında) Viyana’da Karntnerthor Tiyatrosu’nda ilk konserini verdiği salon alkıştan inler. Daha da büyük bir başarıyla sonuçlanan ikinci konserinde Chopin, *Op. 11 Çeşitlemeler*’i ve *Op. 14 Rondo-Krakowiak*’ı çalar. Bir müzik eleştirmeni konser sonrası genç besteci için “güçlü görünmekten, gösterişten kaçıyor” yorumunu yapar ve bu “zayıf çalış” yorumu Chopin’in de kulağına gider. Chopin’in bu konudaki düşünceleri şöyle olur: “Burada virtüozların gürültülü, gösterişli çalmalarına alışmışlar. Ne yapayım, ben öyle çalamam. Sonra şunu da biliyorum ki; benim çalışım sanatçıların, kadınların hoşuna gidiyor.”

Chopin 1830’da Varşova’da iki konser verir, artık Polonya’nın en büyük piyanisti ve bestecisi olarak tanınmaktadır. Bu tarihlerde yaşamının ortalarına yaklaşan Chopin, yavaş yavaş ilk gençliğinin coşkusu geride bırakmaktadır. Besteci devrin hastalığı ince hastalığa (verem) yakalanmıştır.

2 Kasım 1830’da Zelazowa Wola’ya (doğduğu köy) son kez gelen Chopin, hemşerilerinin verdiği gümüş kupa içindeki toprakla yurdundan ayrılır.

23 Kasım 1830’da Viyana’da yaşamaya başlayan besteci, bir yıl sonra 8 Eylül 1831’de Stuttgart’da bulunduğu zamanlarda, Varşova’nın Rusların eline düştüğü haberi ile yıkılır. Bu milli duygularla yazdığı son *Etude*’ü (No. 12) için Schumann; *çiçekler arasına saklı toprak* demiştir.

Sonraki yıllarda Paris’de yaşamaya başlayan Chopin hayatından memnundur. İlk konserleri değişik üslubundan ötürü yadırganmakla beraber, sonraları ünlü müzik eleştirmenlerinin hayranlığını kazanmıştır. Evi bir sanat merkezi haline gelmiştir, başta Mickiewicz olmak üzere; Niemcewicz, Zaleski, Witwicki gibi Polonya’lı şairler, Fransız yazarlar, besteciler ve Liszt hemen her akşam toplanarak sanat sohbetleri yapmaktadırlar. Chopin bu hareketli yaşamı içinde hastalığını unutmaya çalışmaktadır. Ünü artık Avrupa’ya yayılmış, notalarını Fransa’da Schlesinger; Almanya’da Hartel; İngiltere’de Wessel yayınevleri basmaktadır.

Oldukça sıkıntılı geçen 1837 kışı sonrası, dostlarının önerilerine uyarak Londra’ya giden Chopin’in sağlığı açısından bu günler hiç de iyi olmaz, şehrin nemli havası öksürüğünü arttırır. Öte yandan İngilizler besteciye büyük bir ilgi göstermezler ve konserleri sönük geçer. Paris’e dönüşü onu canlandırır. Bu tarihlerde, Chopin’in yaşamını ve yaratıcılığını derinden etkileyecek olan Fransız yazar George Sand ile yakınlaştığını görürüz. 1836 yılında Liszt’in tanıştırdığı, asıl adı Aurore Dupin olan yazarla Chopin arasında 1847 Ağustos’una dek süren büyük bir aşk yaşanır. “Chopin’in George Sand ile birlikte olduğu yıllar, en duyarlı ve verimli yapıtlarının ortaya çıktığı dönemdir. Sand’dan ayrıldıktan sonra birkaç *Vals* ve *Mazurka* dışında hiç beste yapmadığı da gözlenir.”² 1837 yılında George Sand’la gittikleri Majorca adası uzun süredir devam eden verem hastalığı için daha da yıpratıcı olur, buna rağmen Chopin beste çalışmalarını sürdürmektedir. İlerleyen günlerde önce Marsilya’ya geçer, daha sonra da Sand’ın Nohant’daki evine yerleşirler.

1844 sonbaharında babasının ölüm haberini alan besteci, Nohant’a çağırdığı ablası ve eniştesi ile özlemini çektiği toprakların havasına yeniden kavuşmuş gibi canlanır ve büyük bir istekle yarım kalan tüm parçalarını tamamlar. Mutlu süren Sand-Chopin beraberliğinde 1846 yılında aile içi kavgalar baş gösterir. Sand’ın oğlu Maurice ile Chopin arasında yaşanan gerginlik büyür ve besteci 1847 Ağustos’unda Sand ile ilişkisini tamamen bitirir. Kendini fiziken ve ruhen iyi hissetmediği halde konser vermekten kaçınmaz ve kendini zorlar. 12 Şubat 1848 akşamı Pleyel Konser Salonu,

² Evin İlyasoğlu, *Zaman İçinde Müzik* (Y.K.Y. 2001), s.103.

dinleyicilerin sanki Chopin'in Paris'deki son konseri olduğunu bilircesine hayranlıklarını sundukları bir konserle alkıştan inler.

21 Nisan 1848'de Chopin Londra'dadır. Büyük bestecinin Paris'de müzik dünyasını yerinden oynatan son konseri üzerine, İngiliz hayranları onu İngiltere'ye davet ederler. Dışarıdan bakılınca başarılarından mutlu gibi görünen besteci, iç dünyasında fırtınalar yaşamaktadır. Paris'deki bir arkadaşına yazdığı mektupda şöyle der: "Bir süre daha ağzımdan kan gelmese , içimde özlem uyanmasa ... Şimdiki halde, ot gibi yaşıyorum, bütün bunların sona ermesini bekliyorum."³

Londra'nın sisli havasını geride bırakarak Paris'e dönen Chopin hastalığından ötürü gitikçe daha zayıf düşse de, kendinde güç buldukça toplantılara, temsillere katılır. Hasta haliyle Vendome Meydanı'nda 12 numaralı eve taşınan Chopin'i yakın arkadaşları sık sık görmeye gelirler. Artık hastalığı ilerlemiştir, evden dışarı çıkamamaktadır, kendisi de sona yaklaştığını sezmekle birlikte, ölümü kendisine yakıştırmazsa, ondan kurtulabileceğini düşünür bir hali vardır. Chopin'i bu son günlerini yakın arkadaşı Liszt şöyle anlatır:

Öleceğini biliyor, bunu da dindarca bir teslimiyetle kabul etmiş gibiydi ama, gene de hiçbir zaman yarından umudu kesmiş gibi görünmüyordu...Gelip geçen hastalık nöbetlerinin dışında, sonuna kadar zihin canlılığını, yaşama isteğini kaybetmedi. Daima aklı başında konuşuyor, yapmayı tasarladıklarını hiçbir umutsuzluğa kapılmadan anlatıyordu. Yalnız ara sıra, gene kendini acıya kaptırmadan, birtakım dileklerde bulunuyordu. Bu arada Bellini'nin yanına gömülmek istediğini söyledi. (Vicenzo Bellini ile Paris'de kaldığı sürece aralarında yakın bir arkadaşlık kurulmuştu.) Ekim ayının ilk günlerinde artık hiçbir kuşku, hiçbir umut kalmamıştı. Hastayı görmeye gelenler, başı ucunda bekleyenler onun bu ulu anda bir kat daha güzelleşmiş, yüce bir anlam almış yüzü karşısında, acıma değil, ancak derin bir saygı duyuyorlardı.⁴

17 Ekim 1849 sabaha karşı yaşamı sona eren Chopin, cenaze töreninde Mozart'ın *Requiem*'inin çalınmasını istemiştir. 30 Ekim'de Madeleine kilisesinde yapılan törenden sonra, Père-Lachaise mezarlığına gidilirken sanki bütün Paris sokağa dökülmüştü. Tabut

³ Gültekin, a.g.e., s.129.

⁴ Aynı, s.136.

toprağa verilirken Chopin'e 1830'da Varşova'dan gelirken armağan edilen gümüş kupa içindeki Polonya toprağı da serpilir.

Chopin, öldükten sonra kalbinin çıkarılarak Polonya'ya gönderilmesini vasiyet etmiş ve bu vasiyet yerine getirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda Varşova'nın bombardımanı sırasında kalbin bulunduğu müze yanar, yıkılır ve büyük bestecinin kalbi kül olup yine anayurdunun toprağına karışır.

İKİNCİ BÖLÜM

F.CHOPIN'İN MÜZİK ANLAYIŞI

1. F. CHOPIN'İN KOMPOZİSYON VE DOĞAÇLAMA YETENEĞİ

Andre Gide Chopin'in müziğini şöyle anlatmıştır:

Chopin'de ışığın yumuşak yansımaları ,su sesi, rüzgar esintileri, yaprak kımıldayışları vardır. Yüksek sesle konuşmaz, iddialı bir şey söylemez, hafifçe değinir geçer. Bu kadarıyla söyledikleri içinize işler, düşlerde dolaştırır, sizi inandırır. Ne denli hafif sesle, çekingence konuşursa, onun ne demek istediğini o denli iyi anlarız.⁵

Bir “müzik şairi” olan Chopin'in eserlerinde iki ayrı kutup görülür, bir yanda coşku, haykırış; diğer yanda çekingen bir yumuşaklık. Bu iki kutubu, aynı eserin içinde bile bulabilmemizi sağlayan bir ezgi bütünlüğüne sahip olan büyük besteci; yapıtlarında yaşamın ve içindeki çok farklı ruh hallerinin etkisindedir.

Chopin'in müziği erken yaşlarda başlayan büyük bir olgunluğa sahiptir. Bu, müzik tarihinde çok ender rastlanan bir olgudur. Yaşamı boyunca büyük bir özgürlük duygusu içinde, kendi diliyle konuşmuştur. Anayurduna duyduğu özlem, aşk acıları, sevinçleri yapıtlarında renk renk kendini gösterir.

Yakın arkadaşı Liszt şöyle der: “Yaradılışında binbir ayrı renkte çizgi vardı; bu çizgiler birbiriyle çatışır, kesişirdi. Yine bu çizgiler birbiriyle çatıştığı, kesiştiği içindir ki; hep bir arada toplanır, birbiriyle kaynaşır, böylece teker teker görünmez, bir bütün olarak ortaya çıkardı.”⁶

İçtenlik, liriklik ve doğallık Chopin için hep esas olmuştur. Yapıtları, çağının alışa geldiği gösterişden uzaktır. O, yalınlığın yüceliğine inanmıştır. Öte yandan büyük

---

⁵ Ahmet Say, *Müzik Tarihi* (Müzik Ansiklopedisi Yay., 2000) s.36.

⁶ Gültekin, a.g.e., s.145.

besteci; milliyetçilik duygularını müziğe taşımış, daha sonraları bu yolda kendini örnek alacak birçok besteciye öncülük etmiştir.

Chopin'in kompozisyon yeteneği, henüz yirmili yaşlarındaiken besteciyi sanatının doruğuna taşıyacak kadar güçlüdür. İlerki yıllardaki yapıtlarıyla, ilk gençlik yıllarındaki yapıtları karşılaştırıldığında, her iki dönemin de aynı olgunlukta olduğu görülür. Bu özelliği ile müzik tarihinde bir istisnadır.

Doğaçlama niteliği Chopin'de gerçek bir doruk noktasına erişir. Bu doğaçlama niteliğindeki yapıtları arasında; “Çeşitlemeler”i, *Nocturne*’leri, *Op. 28, 24 Prelüde* dizisi, *Op. 49 Fa min. Fantasie* ve özellikle tümüyle bir anın yaratıcılığından doğan *Op. 57 Berceuse*’ü anımsanabilir.”⁷

2. F. CHOPIN NASIL ÇALARDI?

Chopin'in, besteciliği kadar büyük, diğer bir özelliği de yorumculuğudur. Yapıtlarındaki renk zenginliği, çalışmada da aynı şekilde dikkat çekicidir. Piyanoyu ve olanaklarını çok iyi bilen Chopin, virtüoziteyi müzik adına çok iyi kullanmıştır. Yorumundaki farklılıklarla, pedal kullanış biçimiyle yenilikler getirmiştir.

Chopin'in Paris'e geldiği sıralarda yeni tanınan Hector Berlioz'da Chopin'in hayranları arasındadır, bestecinin bir konserinden sonra duygularını şöyle dile getirir:

(...) Onun piyano çalışı binbir renkli bir somaki mermer gibi türlü inceliklerle dolu. Bunu işlemlerini ancak kendi biliyor; anlatılamaz, kimseye de öğretilemez (...) Öylesine son derece tatlı, yumuşak bir vuruşla, yavaş çalışın en üstün derecesiyle çalıyor; çekiçler tellere öylesine hafifçe dokunup geçiyor ki, insanın piyanoya yaklaşıp, sanki perilerle cinlerin konserini dinler gibi, kulak kabartacağı geliyor.⁸

⁷ Leyla Pamir, *Müzikte Geniş Soluklar* (Ada Yay. 1989), s.84.

⁸ Gültekin, a.g.e., s.150.

Aynı zamanda çok iyi bir piyano öğretmeni de olan Chopin, piyano çalış tekniğinde özellikle zayıf parmakların üzerine gidilmesi ve zorlanmasına taraftar değildir. Çalışında önem verdiği bu konuyu eserlerinde de önemsemiştir. Etude'lerinde elin fizyolojik yapısına ters düşen pasajlardan kaçındığını görürüz. Chopin her zaman ellerin ve parmakların klavye üzerinde serbest duruşunu ve gevşemesini tercih etmiştir. Her tür sertlik göstergesini uzaklaştırmaya çalışmış ve buna derslerinde öğrencileri tanık olmuştur.⁹

Chopin pedal kullanımını konusunda da şunları söylemiştir:“Pedalın düzgün kullanımı tüm yaşam boyu çalışma gerektirir.” Chopin pedalları büyük bir incelikle kullanır. Pedal kullanımıyla ilgili düşüncelerini el yazmalarında dile getirmiştir. Ne yazık ki yayıncıları bu konuda duyarlı olmamışlardır. Birçok yerde yayınlanması gereken notlar konmamıştır. Buna karşın, pedal kullanım işaretlerinin doğruluğundan emin olabildiğimiz yerlerde görürüz ki; pedal legato pasajları güçlendirmek için özenle kullanılmıştır. Bas çizgilerinin koyu renkli tınısını, uzun tutulan pedallerle sağlamıştır. İdil Biret'in, *Chopin'i Yorumlarken* adlı yazısındaki aşağıda yer alan bölüm, konu ile ilgili önemli bir yol göstericidir.

Herhalde hiçbir piyanist yoktur ki Chopin'in kendi müziğini nasıl çaldığını duymayı istememiş olsun. Neyse ki günümüzde Chopin'in piyanoya gerçekte nasıl yaklaştığı ile ilgili -dolaylı da olsa ipuçları sağlayan bazı kayıtlara erişmek mümkün. Bu kayıtlar arasında, Chopin'in öğrencisi Mikuli ile çalışmış olan Raoul von Koczalski'nin plakları büyük önem taşıyor. Ayrıca Chopin'den dersler almış Descombes'un bir öğrencisi olan Cortot'un kayıtları da öğretici nitelikte. Bunların yanı sıra Chopin'le doğrudan bir bağlantıları olmasa da Friedman de Pachmann ve Paderewski de, Chopin'de bariz olduğu söylenebilecek spontanlık, polifoni ve ritmik zenginliğe olan yaklaşımlarıyla, bestecinin estetik dünyasına yakın piyanistlerdir. Bu sanatçıların 20. yüzyılın erken dönemlerinden kalmış (dinleme kalitesi çok da yüksek olmayan) plaklarındaki performanslarında önemli noktalar vardır; çok iyi bir legato, yuvarlaklığını hiçbir zaman kaybetmeyen bir piyano sesi, şiddet yerine yoğunluk, tam bir rubatolu çalış, önemi iyi kavranmış iç sesler ve sonuç olarak müthiş bir polifoni duygusu. Romantik piyano

---

⁹ Elena Letnanova, *Piano Interpretation In The Seventeenth, Eighteenth And Nineteenth Centuries- A Study Of Theory And Practice Using Original Documents* (Jefferson, N. C. McFarland, 1991), s.79.

virtüozitesinde yaygın olan fikrin tam tersine, Chopin'in müziğe yaklaşımında basitlik ve doğallık örnek teşkil etmelidir.¹⁰

3. F. CHOPIN VE RUBATO

Chopin'deki rubato duygusu bir başka besteci ile karşılaştırılmaz. *Temps de robe* (çalınan zaman) bu büyük ustanın elleri altında gerçek anlamına kavuşmuştur. Mikuli, Chopin'in anladığı şekliyle rubatonun net bir tarifini veriyor. Chopin'in tempoyu korumadaki titizliğini ve metronomunun her zaman piyanosunun üzerinde durduğunu hatırlattıktan sonra, şöyle devam ediyor: "Rubatosunda bile, eşlik eden el zaman vuruşlarını aksatmadan çalarken, melodiyi çalan el tüm metrik sınırlamalardan bağımsız bir şekilde gerçek müzikal ifadeyi taşır, hararetle konuşan bir konuşmacının ateşini ya da sabırsızlığını yansıtır."¹¹

Chopin'e göre sol el koro şefidir, o başı eğik olamaz. O bir saatdir. Sağ elle ise, istenilen yapılabilir. Ritim arayışı titizlikle hep sürmüş, rubatonun yerini değiştirmeye yönelik (abartılı *ritardando*'lar gibi) oyalanmalardan ve rasgele gezinmelerden nefret etmiştir.

Chopin'in öğrencilerinden Marcelina Czartoryska, onun rubato çalış şekline tanık olmuştur:

Chopin fantezilerini hiç abartmıyor ve kendisine belirgin gözüken estetik güdülenmesinin rehberliğine bırakıyordu.....J. S. Bach ve Mozart'ın müziği ile yetişmiş bir insan, hiçbir zaman kaprislerin ya da aşırı tarzın arayışı içinde değildir. O, herhangi bir şey uğruna kompozisyonun temel ilkelerini yıkmaya yeltenen biri değildir.

Rubatoyu canlı isteklerin ifadesi olarak düşünen Chopin, anlık ruh durumlarına göre çalmakla birlikte, hiçbir zaman onu tam bir özgürlük olarak kabul etmemiştir.

¹⁰ İdil Biret, Chopin'i Yorumlarken, <http://www.idilbiret.gen.tr/>

¹¹ Aynı.

4. ZAL

Hareketli ve naif Polonya halk şarkılarında, geçmişin üzüntülerini, zahmet ve acılarını anımsatan şeyler vardır. Polonya dilinde (Lehçe) keder, acı, üzüntü, ıstırap, elem, zahmet, sıkıntı, pişmanlık gibi anlamlarda kullanılan “*zal*” sözcüğünü, Chopin, Polonya ve Polonya Müziği hakkında duygularının derinliğini, ifadesini ve sanki güç veren acısını dile getirmek amacıyla kullanır.

Chopin’in yorumuyla ilgili kendisine yapıtlarındaki olağanüstü duyguları nasıl adlandırdığı sorulduğunda, ne kadar neşeli anları olsa da, kalbinde lekelenmelere neden olan duyguları kovamadığını ve bunları *zal* sözcüğü ile ifade ettiğini belirtir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

F. CHOPIN'İN YAPITLARI

Chopin, orkestra için beste yapmamıştır. Yapıtları arasında ne senfoni, ne kantat, ne de opera vardır. Sanatında da kendi kişiliği gibi bir alçakgönüllülük ve çekingenlik görülür. Piyanoyu seçmiş ve müziğini bu çalgının olanaklarını tamamen kullanarak, tüm saflığı ile sunmuştur. Orkestra için yazmamış olmasına rağmen, her eserinde bir orkestra zenginliği bulmak mümkündür.

Bir piyano şairi olan Chopin, milliyetçi ruhunu yapıtlarında hep yansıtmış, Polonya'lı şairlerin şiirleri üzerine birçok yapıtlar vermiştir. Stanislav Witwicki, bu isimler arasında ön sıralarda yer alır. Sonradan Op.74 olarak kabul edilen "17 Polish Songs"ından, on tanesinin şiiri bu şaire aittir.

Diğer etkilendiği şairler arasında Adam Mickiewicz, J. B. Zaleski, Vincent Pol, Z.Krasinski sayılabilir.

1. SES VE PİYANO İÇİN YAPITLARI

Chopin'in Op.74- 17 Polonyaca Şarkılar ve Opus numarasız iki şarkısı, besteleniş tarihine göre şu şekilde sıralanır:

- No. 5 *Mes Joies* (Sevinçlerim), Witwicki, 1829
- No. 1 *Zyczenie* (Arzu), Witwicki, 1829
- No. 10 *Wojak* (Savaşçı), Witwicki, 1830
- No. 6 *Precz z moich nezu!* (Kaybol git önümden), Mickiewicz, 1830
- No. 4 *Hulanka* (Cümbüş), (Fransızca Bakanal), Witwicki, 1830
- No. 7 *Posel* (Elçi), Witwicki, 1830
- Opus numarasız: *Czary* (Tılsımlar), Zaleski, 1830
- No. 3 *Smutna rzeka* (Hüzünlü ırmak), Witwicki, 1831
- No. 15 *Narzeczony* (Güney), Witwicki, 1831
- No. 16 *Pionska Litewska* (Litvanya şarkısı), Witwicki, 1831

- No. 17 *Spiewgrobowy* (Mezardan ilahi), Pol, 1836
- No. 14 *Pierscien* (Yüzükçük), Witwicki, 8Eylül 1836
- No. 12 *Moja pioszcotka* (Sevgilim benim), Mickiewicz, 1837
- No. 2 *Wiosna* (Bahar), Witwicki, 1838
- Opus numarasız: *Dumka-Réverie* (Düş kurmak), Zaleski, 1840
- No. 8 *Slizny chlopiec* (Yakışıklı delikanlı), Zaleski, 1841
- No. 11 *-Dwojaki koniec* (Çifte son), Zaleski, 1845
- No. 13 *Dumka-Nie maczego trzeba* (Benim olmanı isterim), Zaleski, 1845
- No. 9 *Melodya* (Melodi), Krasinski, 1847

Bu şarkılardan No.1 ve 10 1829'da Kiev'de; No.2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15 ve 16 1857'de Berlin'de; No.17 1868'de yine Berlin'de ve Opus numarasız iki şarkı ise 1910 'da yayınlanmıştır.¹²

2. PİYANO VE ORKESTRA İÇİN YAPITLARI

-*Concerto No.1, Mi minör, Op.11*: 1830 yılında bestelen *concerto* aslında Chopin'in ikinci *concerto*'sudur. 1829'da bestelenmiş olan *Fa minör Concerto*'nun düzeltmelerinden ötürü basımının gecikmesi, *Mi minör Concerto*'nun No. 1 olarak numaralandırılmasına neden olmuştur. Chopin bu *Concerto* 'sunu zamanın ünlü piyanisti ve Pleyel piyano firmasının ortağı Friedrich Kalkbrenner'e adamıştır.

-*Concerto No. 2, Fa minör Op. 21*: 1829 yılında tamamlanan *Concerto* 'nun ilk seslendirilişi, 1830 yılında Varşova Ulusal Tiyatrosu'nda, Polonya'lı şef K.Kasimir Kurpinski yönetiminde olmuştur. Her iki *Concerto*'da zamanın orkestra şefleri tarafından orkestral açıdan zayıf bulunmuş, üzerlerinde değişiklik yapılması gerekliliği savunulmuştur. Ancak Chopin, yurdundan ayrılıp Paris'e geldiği ilk zamanlarda yazdığı bu eserlerini değiştirmeyi; tamamlanmış bir bestesinin üzerinde düzeltmeler yapmayı hiçbir zaman sevmemiştir.

¹² İrkin Aktüze, **Müziği Okumak** (İstanbul: Pan yay., 2002), s.516.

-*La ci darem la mano Variations, Op. 2*: Mozart'ın Don Giovanni operasından *La ci darem la mano* aryası üzerine piyano ve orkestra için çeşitlemeler, 1827 yılında bestelenmiştir.

-*Andante Spinato ve Grande Polonaise, Op. 22*: Bu eser iki bölüm olarak bestelenmiştir. *Grande Polonaise* (Büyük Polonez) 1830-31 yıllarında piyano ve orkestra için, *Andante Spinato* ise 1834'de solo piyano için yazılmıştır. Chopin'in Baron d'Est'e adadığı bu eseri, günümüzde çoğunlukla orkestra eşliksiz çalınmaktadır.

Fantasy on Polish Airs, Op.13: 1828 yılında bestelenmiş olan eser, La Majör tonundadır.

Rondo Krakowiak, Op.14: 1828.yılında bestelenmiş olan eser, Fa Majör tonundadır ve günümüzde çoğunlukla orkestra eşliksiz çalınmaktadır.

3. ODA MÜZİĞİ YAPITLARI

-*Piano-Violin-Cello Trio, Op. 8*: 1829 yılında bestelenmiştir ve Sol minör tonundadır.

-*Piano-Cello Sonata, Op.65*: 1846 yılında bestelenmiş olan eser; Sol minör tonundadır ve Fransız viyolonselci August Josephe Franchomme'a adanmıştır. Bu eser, Chopin'in kendisinin Opus numarası verdiği en son eseridir.

-*Piano-Cello Polonaise, Op. 3*: 1829 yılında bestelenmiş olan eser; Do Majör tonundadır ve viyolonselci Joseph Merck'e adanmıştır.

-*2 Pianos, Rondo, Op. 73*: 1828 yılında bestelenmiştir ve Do Majör tonundadır.

-*Variations brillantes, (On Je vends des Scapulaires) Op. 12*: 1824 yılında bestelendiği sanılan eser; Flüt ve Piyano içindir. Rossini'nin *La Cenerentola* (Külkedisi) adlı operasından, *non piu mesta* aryası üzerine çeşitlemelerdir.

4. SOLO PİYANO YAPITLARI

4. 1. Etudes

Chopin piyano için yazılmış *etude*'lere yeni bir anlayış getirerek, çalışma parçalarını birer anlatımcı yapıta dönüştürmüştür. Şiirsel bir anlatım kullandığı *etude*'leri zamanında yadırganmış olmakla beraber; Schumann ve Liszt gibi ünlü besteciler tarafından da devrim olarak kabul edilmiştir. Çağının kurallarını yıkarak birçok yenilikler getirdiği bu eserlerinde, geniş akorlar, büyük arpejler, kromatik örgüler kullanmıştır.

Etude'ler iki cilt olarak toplanır. Chopin Op. 10, 1833'de yayınlanan ilk cildi F. Liszt'e, Op. 25, 1837'de yayınlanan ikinci cildi ise Kontes d'Agoult'ya adanmıştır. Bu iki cilde ek olarak üç *etude* daha vardır; bu *etude*'ler Moscheles ve Fétis'in metotları için yazılmıştır. Diğer iki ciltteki melodik anlayış bu *etude*'lerde de geçerlidir.

Op.10, 12 etudes:

1. Do Majör; *Allegro*
2. La minör; *Allegro*
3. Mi Majör; *Lento ma non troppo*
4. Do diyez minör; *Presto*
5. Sol bemol Majör; *Vivace*
6. Mi bemol minör; *Andante*
7. Do Majör; *Vivace*
8. Fa Majör; *Allegro*
9. Fa minör; *Allegro molto agitato*
10. La bemol Majör; *Vivace assai*
11. Mi bemol Majör; *Allegretto*
12. Do minör; *Allegro con fuoco*

Op.25, 12 etudes:

1. La bemol Majör; *Allegro sostenuto*
2. Fa minör; *Presto*
3. Fa Majör; *Allegro*
4. La minör; *Agitato*
5. Mi minör; *Vivace*
6. Sol diyez minör; *Allegro*
7. Do diyez minör; *Lento*
8. Re bemol Majör; *Vivace*
9. Sol bemol Majör; *Allegro assai*
10. Si minör; *Allegro con fuoco*
11. La minör; *Lento-Allegro con brio*
12. Do minör; *Allegro molto e con fuoco*

Moscheles ve Fétis'in metotları için yazılmış olan opus numarasız etude'ler:

- Fa minör
- Re bemol Majör
- La bemol Majör

4.2. Impromptus

Doğaçtan yorum (Improvisation) anlamına gelen *Impromptu*'ler Chopin'in olgunluk çağına aittir. Her nota derin duygularla yüklü, ciddi konuşurken şaka yapar gibi görünmekteki ustalığını bir kere daha belirten eserleridir.

- Op. 24 La bemol Majör
- Op. 36 Fa diyez Majör
- Op. 51 Sol bemol Majör
- Op. 66 Do diyez minör (Fantazi Impromptu)

4.3. Mazurkas

Mazurka; Polonya'nın Mazovya ovalarında doğmuş bir oyun havasıdır. Üç zamanlıdır, ikinci zaman üzerinde vurgu vardır. Chopin kendisi çalarken bazen bu vurguyu öyle belirtir ki dört zamanlı sanılırdı. Ritim, melodi ve armoni *mazurka*'nın başlıca üç özelliğidir. Bu parçalar Chopin'in Slav ruhunu yansıttığı gibi, onun ses değişimlerine olan merakını da gösterir.¹³ Bütün eserleri içinde ellisekiz *mazurka* vardır. (Ayrıca Op.5 Fa diyez Majör *Rondeau a la Mazurka*)

4.4. Polonaises

Polonaise; Polonya dans havasıdır. Chopin'in ilk eserleridir. Anayurduna duyduğu özlemi, milletinin düşmana direnişini yansıtır. Chopin onaltı *Polonaise* bestelemiştir.

4.5. Nocturnes

Nocturne "gece müziği" anlamını taşır. Chopin'in müzik şairliğini, romantizmini en yoğun yansıttığı yapıtlardır. Bestecinin ondokuz *nocturne*'ü bulunmaktadır.

4.6. Waltzes

Waltz; birinci zamanları kuvvetli, üç zamanlı bir danstır. Chopin'in neşeli, zarif, yumuşak tarafını ortaya koyduğu yapıtlardır. Onyeddi *waltz*'i bulunmaktadır.

4.7. Preludes

Prelude; bir yapıtın ana bölümüne giriş parçası anlamı taşıdığı gibi, özgür biçimli bağımsız parçalar için de kullanılan bir terimdir. *Prelude*'ler, bestecinin özgür, ama ölçülü kişiliğini ve teknik ustalığını yansıtır. Onikisi majör, onikisi minör olmak üzere yirmidört *Prelude*'ü vardır.

---

¹³ Gültekin, a.g.e., s.191.

4.8. Scherzos

Scherzo; “şaka” anlamına gelir. Bununla birlikte, Chopin’in yazdığı *scherzo*’lar daha çok bestecinin kısa yaşamının dramatik iç dünyasını sergiler. Hepsi ¾’lük ölçüde, çok hızlı tempoda olan ve *ballade* ya da *rapsodie*’yi anımsatan yapıtlardır. Op. 20 Si minör, Op. 31 Si bemol minör, Op. 39 Do diyez minör, Op. 54 Mi Majör olmak üzere dört *scherzo* bestelemiştir.

4.9. Ballades

Ballade, efsane tarzında yazılan şiirlere verilen ad olmakla birlikte, İtalya ve Fransa’da eskiden dansa eşlik etmek için yazılmış şarkı müzikleri için de kullanılırdı. Enstrumantal olarak bu tür ilk defa Chopin tarafından kullanılmıştır.¹⁴ Op. 23 Sol minör, Op. 38 Fa Majör, Op. 47 La bemol Majör, Op. 52 Fa minör olmak üzere dört *ballade* bestelemiştir.

4.10. Sonates

Chopin, *sonat* formunun kurallarına bağlı kalarak yazmış olmasına rağmen, Liszt’in bu eserlerle ilgili fikirleri şöyledir:

“O ancak özgür davranabilirdi. Bunun için, bence, kurallara bağlı kalmak istediği zamanlar kendini, gönlünü, dehasını zorlamıştır. Türlerin dar çerçeveleri içine sıkışıp kalmak, sıkı bir düzen içine girmek onun harcı değildi.”¹⁵ Buna karşılık bestecinin ikinci *sonat*’ı gerek piyanistler, gerekse eleştirmenler tarafından en güzel yapıtlarından sayılmıştır. Op. 4 Do minör, Op. 35 Si bemol minör, Op. 58 Si minör olmak üzere üç *sonat*’ı bulunmaktadır.

---

¹⁴Aktüze, a.g.e., s.523.

¹⁵Gültekin, a.g.e., s.1.

4.11. Barcarolle

Barcarolle; gondolcuların söyledikleri hafif ve durgun parçalardır. Chopin bu eserini George Sand'la olan beraberliğinin sona erdiği dönemlerde yazmaya başlamış, ancak ölümünden önceki son aylarda tamamlayabilmiştir. Eserde duygusal, yumuşak, zaman zaman karamsar duygular görülür. (Op. 60 Fa diyez Majör)

4.12. Tarantella

Tarantella; çok hızlı ve canlı tempodaki Napoli dansına verilen addır. Chopin'in bu eseri için Rossini'den yardım aldığı söylenir. Eser monotonluktan uzak, parlak bir etkidedir. (Op. 43 La bemol Majör)

4.13. Ecossaises

Ecossaises; "İskoç dansları" anlamına gelir. Op. 72/3 Re Majör, Op. 72/4 Sol Majör, Op. 72/5 Re bemol Majör olmak üzere üç tane olan İskoç danslarını Chopin, 1843' de bestelemiştir.

4.14. Berceuse

Berceuse; "ninni" anlamına gelir. Chopin, Op. 57 Re bemol Majör *Berceuse* 'ü 1843-1844 yılları arasında bestelemiştir.

4.15. Bolero

Bolero; üç vuruşlu bir ispanyol dansıdır. Chopin, Op. 29 Do Majör *Bolero*'sunu 1833'de bestelemiştir.

4.16. Fantasie

Fantasie; bağımsız biçimli parçalara verilen addır. Chopin'in 1841 yılında bestelediği bu yapıtta, epik ve dramatik etkiler vardır. (Op. 49 Fa minör)

4.17. Introduction et Rondeau

Introduction; başlangıç, giriş, prelüd, *Rondeau*; tekrarlar üzerine kurulu bir müzik formu anlamına gelir. (Op.16, 1832)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

A.MICKIEWICZ –F. CHOPIN İLİŞKİSİ VE SOL MİNÖR BALLADE

1. BALLADE KAVRAMI

(Fransızca'da *ballade*, İngilizce'de *ballad*, İtalyanca'da *ballata*) 12. yüzyılda Güney İtalya halkının söylediği kısa dans şarkılarına verilen isim olmakla birlikte, *ballade* aynı zamanda eski Yunan'dan beri Batı'da, özellikle İngiltere, İskoçya, İrlanda, Fransa, Almanya, Danimarka, İspanya, Yunanistan, Rusya ve Amerika'da değişik biçimlerde varlığını sürdüren bir müzik ve yazın türüdür.¹⁶

Batı'nın saz şairleri olan trubadurların, Provans dilinde söyledikleri şarkılar ilk *ballade* örnekleri sayılır. Genellikle aabN (N: nakarat) uyaklı dördü dizelerle, çarpıcı, etkileyici kısa öyküler anlatılan halk şarkıdır. (Geleneksel Türk aşık edebiyatındaki mani ya da destanlar gibi) F. J. Child'ın, en eskisi 1300 yılına uzanan ve 305 *ballade*'i içeren, *İngiliz ve İskoç Halk Ballade'leri* (1882-98 *English and Scottish Popular Ballads*) adlı derlemesinde, başta Danimarka olmak üzere başka Avrupa ülkeleri *ballade*'lerinin çevirileri de yer almaktadır. Yine İngiltere'de 16.yüzyılda, battal boyda kağıtlara (folio sheet) basılmış olan ve adına "broadsides" denilen *ballade*'ler de bu tür şiirin yayımlanmış en eski örneklerini oluşturur. 18.yüzyılın ikinci yarısında Almanya'da *ballade* örnekleri görülmeye başlandı. Dört şair bu türün ustası olarak tanındı: Bürger, Schiller, Goethe, Uhland. Daha sonraları Fransa'da Laforgue, Apollinaire ve Aragon; hikaye yönünden çok, lirik yönü güçlü olan modern *ballade* örnekleri verdiler.

Romantik *ballade* in evrimi, özellikle Almanya'da müzikli *ballade*'inkinden ayrılmaz. 18. yüzyılda Amerika'da önemli bir halk müziği türü olan *ballade*, 19.yüzyılda ise İngiliz *ballade*'lerinin çevirileri ya da benzerleri biçiminde Almanya'da da yaygınlaştı. Tek ses için yazılmış, piyano eşlikli *ballade*'lerin en seçkin örneklerini, J. R. Zumsteeg, Schubert, Loewe, Schumann, Brahms ve Wolf verdiler. 19.yüzyılın ortasına doğru

---

¹⁶ Meydan Larousse Ansiklopedisi, (İstanbul: Meydan Yay. 1969) 2. cilt, s.493.

sadece çalgı için yazılan bazı bestelere de *ballade* adı verildi. Bunlar arasında; Chopin, Liszt ve Brahms'ın bestelerini sayabiliriz.¹⁷

2. F. CHOPIN'E GÖRE BİR ANLATI MODELİ OLARAK BALLADE

Chopin'in tanıdığı ya da tanıyamadığı *ballade*'lar hangileriydi? Bu soruya yanıt Parakilas'a göre, sadece olasılıklara dayanılarak verilebilir. Chopin'in yazışmaları ve diğer yaşamöyküsel kaynaklar, materyaller, onun hangi *ballade*'ları okuduğu ya da dinlediği konusunda bilgi vermezler. Fakat kendisinin Mickiewicz'in *ballade*'larını tanıdığı kesindir.

Chopin'in ilk gençlik döneminde, *Balady i romanse*'ın (Mickiewicz'in şiir kitabı) yayınlanması kadar başka hiçbir şey önemli ve büyük bir edebi etki bırakmamıştır. Chopin kuşağından diğer Polonya'lı şairler de *ballade*'lar yazmışlardır, ancak bunlardan o denli zevk duymamıştır. Bürger, Goethe, Schiller, Uhland, Heine, Hugo ve Scoot gibi yabancı şairlerin de baladlarını okuduğu bilinmektedir.

İkinci soru, Chopin'in şarkı olarak hangi *ballade*'ları tanıdığıdır. Gençken Polonya'da Polonya halk *ballade*'larını dinlemiş ve ezgilerini incelemiştir. Chopin piyano eşlikli olarak, Polonya'lı kompozitörler (hocası J.Elsner, 1789-1831) ve ünlü piyanist Maria Szymanowska (1789-1831) da dahil olmak üzere edebi *ballade*'ları seslendirenleri tanımıştır. Aynı zamanda, Schubert, Loewe gibi Alman kompozitörlerin bestelediği edebi *ballade*'ların karmaşık düzenlemelerini de tanımıştır. Kendi *ballade*'larındaki müzikal cümlelerinde, *ballade*'ların genel dize ve dörtlük yapısını taklit etmesi, kendisi için, dinleyenlerin bir şarkıda dile gelen öyküyle gerçekleştirilen özel efektleri çağrıştırmaları için bir yol oluşturmuştur.

Chopin'in 1836-1843 yılları arasında yazdığı dört *ballade*, O'nun yeni yaratı dönemine örnek gösterilebilir. Chopin'in *ballade*'ları, Christiane Engelbrecht'in de anlatmaya çalıştığı gibi; çalgısal romans ile pek ilişkilendirilemezler.¹⁸ Çünkü romanslar, vokal

¹⁷Vural Sözer, *Müzik Ansiklopedik Sözlük* (Dördüncü basım. İstanbul: Remzi Kit., 1996) s.73.

¹⁸Herbert Schneider, *Chopin Balladen Für Piano* (Leipzig: Edition Peters, 1985) s. 58.

form ve şarkı formuna dayanır. Buna karşılık, Chopin'in çalgısal *ballade*'ları, daha çok yazınsal *ballade*'a yaslanır. Goethe'nin tanımına göre ; şiir sanatındaki üç temel unsur olan lirik, epik ve dramatik öğeler arasındaki ilişki çok karakteristik belirleyicidir. G. Wagner'e göre; *lirik* öge için örnekler: Op. 23-1. *ballade*, 2. tema; Op. 47-3. *ballade* 136-143. ölçüler; Op. 52-4. *ballade*, 157. ölçü ve giriş 2-7. ölçüler; *epik* öge için örnekler. Op. 38-2. *ballade* 1-46. ölçüler; Op. 23-1. *ballade*'ın sakin başlangıcı. (Halk ezgileri kaynaklı, aynı formda vals eşliği, süregiden ritm ve yinelemeler, naif tavır görülür.) Son olarak; teknik, virtüözite, parlaklık ve dinamizm içeren örnekler: Op. 23-1. *ballade*, 208-264 coda ölçüleri, 44-64, 160-165.ölçüler; Op. 38-2.*ballade*'ın ani kontrastları; Op. 52-4. *ballad*'ın başlangıcındaki *patetik* tavrı.¹⁹

Adam Bernard Mickiewicz (1798-1855)

<http://www.mickiewicz.art.pl/start.html>

3. A. MICKIEWICZ

Polonya'nın "vatan şairi" Adam Bernard Mickiewicz; 24 Aralık 1798'de Novogrodek'de dünyaya gelir. Ülkesinin komşu devletler tarafından parçalanmasından birkaç yıl sonra doğan Mickiewicz, küçük yaşta haksızlığa ve baskına uğrayan

¹⁹ Schneider, a.g.e., s. 58.

vatandaşlarının duygularını şiirleri ile dile getirmeye başlar. Bağımsızlığından yoksun bırakılmış, işgal altındaki Polonya halkının savunucusu, özgürlüğe adanmış, gizliden gizliye okunan şiirleri ile çok genç yaşta geniş bir okuyucu kitlesi edinir. Vilno üniversitesinde okuduğu yıllarda, öğrenci örgütlerinde yer alır. İlk gençlik yıllarından başlayan hareketli yaşantısını ölümüne dek sürdürür.

1822 yılında yayınlanan *Balady i romanse* adlı şiir kitabı Polonya romantizminin temelini oluşturur. Bu arada gizli örgüt faaliyetlerinden ötürü tutuklanarak Rusya'ya sürülür. Bu sürgün, şairin geri kalan yaşamını ve sanatını derinden etkiler. Rusya'dan ayrıldıktan sonra Almanya'ya, daha sonra Fransa'ya kaçar. Paris'de devrin Milli Eğitim Bakanı Victor Lausen, üniversiteye Slav Edebiyat Kürsüsünü kurar ve şairi bu dersi okutmakla görevlendirir. Mickiewicz Paris'de ders verirken, oradaki Polonya'luların örgütlenmesi ile de meşgul olur ve bu amaçla, İsviçre ve Roma'ya da gider. 1853 yılında Kırım savaşı patlak verir.

Şair 1855'de, Polonya'lı askerlerden kurulu kuvvetlerin Osmanlı saflarındaki yerlerini daha güçlendirmek amacı ile İstanbul'a gelir. O günlerde İstanbul'da kolera kol gezmektedir. Mickiewicz, koleralı hastalara yaptığı bir ziyaret sırasında aldığı mikrop nedeni ile, 26 Kasım 1855 yılında yaşama veda eder. Bir ülkü uğruna Türkiye'ye gelmiş olan şairin ölmeden önce başucundaki arkadaşı Polonya'lı İskender Paşa'ya söylediği son sözler şunlar olur: "İstanbul'da koleradan öleceğimi bilseydim, yine buraya gelirdim. Çünkü bu benim görevimdi. Ben, Fransa'da bir ilim akademisinin umumi katibi olsaydım, bir Türk taburunun katibi olmayı tercih ederim."²⁰

Ölürken de belirttiği gibi Fransa'daki son görevi , "ilim akademisi umumi katipliği" olan Mickiewicz'in, İstanbul'da oturduğu, Beyoğlu'nda Tathı Badem Sokağı köşebaşındaki 29 numaralı evi, bugün müze haline getirilmiştir.

²⁰<http://www.polonya.org.tr>

A. Mickiewicz Müze Evi, Beyoğlu, İstanbul

<http://www.ibb.gov.tr/IBB/Popup/tr-TR/PrinterFriendlyHaberler.aspx?CultureId=tr-TR&HaberId=21382>

Şairin iç organları bu binanın bodrum katına gömülmüştür. Görkemli bir cenaze töreninden sonra naaşı Fransa'ya gönderilmiştir. 1890'da ise Paris'deki mezarı açılarak, kemiklerinden arta kalanlar Polonya'ya götürülmüş, Vavel Kraliyet Sarayı Kilisesi'ne gömülmüştür.

Seçme Eserleri:

-*Oda do mlodósci*, 1820

-*Poezje I. Balady i romanse*, 1822

-*Poezje II*, 1823

-*Dziady*, 1823-32 (tamamlanmış versiyonu 1901 basılmıştır)

-*Sonety krymskie*, 1826

-*Sonety odeskie*, 1826

-*Konrad Wallenrod*, 1827-trans-suom.

-*Farys*, 1828

-*Krytykach i recenzentach Warszawskich*, 1828

-*Ksiege Narodu Polskiego i Pielgrzymstwa Polskiego*, 1832

- Pan Tadeusz*, 1834
- Les slaves*, 1849
- Les confédérés de Bar*, 1867 (1836'da yazılmış)
- Jacques Jasinski, ou Les deuex Polognes*, 1867 (1836'da yazılmış)
- Poems*, 1944 (Editör: G.R. Noyes)
- Dziela*, 1949-55 (16 Cilt)
- Poezijos rinktine. Poezje wybrane.* (Seçilmiş Şiirler), 1998
- A Treasury of Love Poems by Adam Mickiewicz*, 1998 (Editör: Krystyna Olszer)

Not: Ekler kısmında A. Mickiewicz'in şiirlerinden bir örnek yer almaktadır.

4. F. CHOPIN VE A. MICKIEWICZ

Aynı yıllarda yaşamış olan Polonya'lı iki büyük yurtsever Chopin ve Mickiewicz arasındaki dostluk, Chopin'in Paris'de yaşadığı yıllarda pekişmiştir denilebilir. Chopin ve Mickiewicz Paris'de Chopin'in evinde sık sık bir araya gelerek, sanat sohbetleri yaparlardı. Yaşamlarında benzerliklere de rastladığımız bu iki "şair" in en büyük ortak yanları, milli duygularının yoğunluğu ve yaşadıkları vatan hasretleri olmuştur. Her iki sanatçının yapıtlarında da bu duygularının izleri görülmektedir.

Chopin'in 1835-1842 yılları arasında bestelediği (ilk taslağı 1830 yılı olarak bilinen) *ballade*'lerinin çoğunda, Mickiewicz'in şiirlerinden esinlendiği gözlenmektedir. R.Schumann'a göre, Chopin'in yaratıcılık sürecinde O'nun şiirlerinden etkilenmesinin bir payı olduğunu düşünmek mümkündür.²¹

Yine Cortot edisyonlarının önsözünde Chopin'in, Mickiewicz'in dört şiirinden esinlendiği ve *ballade*'lerini yazmasının kökeninde bu şiirlerin olduğu bilgisine rastlanır. Belgesel bir kesinliği olmadığından, Mickiewicz'in şiirleri ile Chopin'in *ballade*'leri arasında kurulan bu ilişkiler, 19. yüzyıl müzik eleştirmenlerince tartışma konusu olmuştur. Ancak Chopin'in yaşamına baktığımızda, kendisinin Polonya edebiyatının ateşli bir savunucusu olduğunu ve George Sand'ı da Polonya edebiyatına

---

²¹ Gültekin, a.g.e., s. 89.

yönlendirdiğini görüyoruz. Mickiewicz'in şiirlerini O'na çevirmiş ve Geoege Sand' da Mickiewicz ile ilgili denemeler yazmıştır. Chopin ve George Sand, 1840'da College de France'da (Fransız Koleji), Slav edebiyatı ve Polonyalı şairler hakkında Mickiewicz'in verdiği dersleri de izlemişlerdir. Polonya'da yeni basılan yayınları her zaman izleyen Chopin'in, arkadaşı Fontana'ya yazdığı bir mektupda, iki kitabın siparişini verdiği görülür, bunlardan biri Mickiewicz'indir. Bu ipuçları ile, Chopin'in Mickiewicz'in şiirlerinden esinlenmiş olabileceği görüşü güçlenmektedir.

5. SOL MİNÖR BALLADE VE “KONRAD WALLENROD”

Chopin ilk *ballade*'inin taslağını 1830'da çizmişse de, yayınlanması 1835 yılına rastlar. Bazı kaynaklara göre bu tarih 1836'dır. Polonya işgali sırasında Viyana'da olması Chopin için çok üzücü olmuştur. *Sol minör Ballade*'inin ilk taslağının, Viyana'da olduğu bu yıllara (1830) rastladığı düşünülmektedir. Ülkesinde bir şeyler olacağı ve uzaklarda hiçbir şey yapamayacağı düşüncesi sürekli içinde varolmuştur. Hiç kuşku yok ki; bu yaşadığı duygular Viyana yıllarındaki bestelerine özellikle yansımıştır.

Bununla birlikte birinci *ballade*'i bestelediği yıllarda Chopin, Maria Wodzinska'nın yarı umutlu, yarı mahzun aşkını yaşamaktadır. Yalnızlık içindedir ve tutunabileceği tek dal sanatıdır.

Ballade, iki elin beraber çaldığı bir girişle başlar. Derin bir duygusallık taşıyan bu girişteki ağır cümle, Chopin'in ruhundaki Slav havasını yansıtır. Sekizinci ölçünün sonunda bu duygusallık, birbirine aykırı seslerle daha da belirlenir. André Gide bu ses aykırılığına hayrandır:

“Büyüleyici, cesur bir davranıştır bu. Bir tek nota, büyücünün sihirli değneği gibi, manzarayı birdenbire nasıl değiştiriyor!”

Birinci temanın özlem dolu havası, kısa bir *agitato* (heyecanlı) tempodan sonra, yüksek perdeden bir temaya dönüşür. Sonra birinci tema biraz daha ağırlaşmış olarak yeniden gelir. Temaların kısa susuşlardan sonra soluk soluğa birbirini izlemesi bestecinin

içindeki çatışmaları yansıtır. *Ballade*, “*presto con fuoco*” (ateşli bir çabukluk) ile sona erer.²²

Chopin'in, Polonya'lı şair Mickiewicz'in, “*Konrad Wallenrod*” adlı ünlü eserinden esinlenerek bu *ballade*'yi bestelediği, kesin kanıtlanmamış olmakla birlikte yaygın bir kanıdır. Konrad Wallenrod, Litvanya ve Prusya dönemlerini işleyen tarihsel bir uzun şiir modelidir. Konusu 14. yy.'da geçer. Eserin temel kahramanı kendisini birbirine zıt değerler sisteminin içinde bulur. Töton ve Litvanya kökenli olduğunu, giderek bunun zenginliğini keşfeder. Böylece yurtseverlik ve vatanseverlik duygularıyla sürüklenerek kurulu düzeni bozguna uğratar. Şiirin temel öğeleri arasında yine geleneksel bir eser olan “Wajdelota'nın Öyküsü” bulunmaktadır, şiir canlı coşkulu geleneksel şiirin izlerini taşımaktadır. Özünde anlatıya dayalı destansı öğeler vardır. İki uzun lirik şiir bu eserin temel yanını oluşturur.

Conrad tipik bir Polonyalı erkek ismidir. İngilizce'de Konrad olarak anılır. Eserde Litvanyalı bir ailenin oğludur. Yurtsever şövalyelerle birlikte düzene başkaldırır. Yurdu uğruna her şeyini feda etmeye hazırdır. Mickiewicz, Konrad ismini başka bir teatral eserde daha kullanmıştır. Mickiewicz'in 1834'de Paris'te yayınladığı “Pan Tadeuz” adlı eseri de “ulusal şiirin” özelliklerini taşır. Tarihsel roman türünün ve destan türünün özelliklerini işler. Tasvir öğeleri belirgindir. Lirik pasajlar içerir. Litvanya asilliğini yüceltir, Napolyon'un ordusunun gelişi sonrasında kaleme alınmıştır. Şiirde aynı zamanda ironi ve gerçekçilik egemendir.

Chopin'in *Sol minör Ballade* 'nda genelde hakim olan lirik hava, kanımca özellikle 67. ölçünün son vuruşuyla başlayan *meno mosso* bölümde, Mickiewicz'in Konrad Wallenrod şiirindeki destansı anlatım ile benzeşmektedir. Özlem yüklü, çok yoğun duygularla bestelenmiş bu ölçülerde, Chopin için neden “müzik şairi” dendiği çok iyi anlaşılmaktadır. (ek 2) Chopin'in yapıtlarında ve aslında kişiliğinde rastladığımız zıt kutuplar burada da ortaya çıkmakta ve *presto con fuoco* (ateşli bir çabuklukla) bir final ile *ballade* sona ermektedir.

²² Gültekin, a.g.e., s.171-172.

Zaman zaman içine kapanık, çekingen, zaman zaman coşku dolu bir anlatım, aslında Chopin'in ta kendisidir. Yaşamı boyunca vatan özlemi çekmiş iki dost olan Chopin ve Mickiewicz'in yapıtlarına yansıyan yoğun hasret duygusu, sol minör *ballade*'da da kendisini göstermektedir. Kimi zaman vatanının işgali sırasındaki çaresizliği, hüznü; kimi zaman da isyanı ve haykırışlarını duyarız.

SONUÇ

Bu çalışmada ele alınan A. Mickiewicz – F. Chopin dostluğu ve bu dostluğun bestecinin *ballade* 'larına olan etkileri, belgeler ile kanıtlanmamış olduğundan, müzik çevrelerince tartışmalı bir konudur. Ancak kanımca, her iki ismin de yaşamları incelendiğinde ulaşılan ortak noktalar ve benzerlikler bu tezi doğrulamaktadır.

Bunun yanısıra; A. Mickiewicz'in şiirlerindeki lirik yaklaşımları, destansı öğeleri, F. Chopin'in yapıtlarında da görürüz. Kimi zaman coşkulu, haykıran bir ifade; kimi zaman da utangaç, çekingen, fısıldayan bir etki. Belki de, yine kanıtlamak mümkün olmasa da Chopin'in Mickiewicz'den olduğu kadar, Mickiewicz'in de Chopin'den etkilendiğini düşünmek doğru olacaktır.

EKLER

EK 1. A. MICKIEWICZ “GENÇLİĞE İTHAF” ADLI ŞİİRİ

Çevremi kuşatsın da birleşen ellerimiz
 İhtiyar dünya! Senin sarsalım temelini
 Bu eskimiş boşluktan koparalım alalım seni
 Var gücümüzle yeni imkanlara itelim.
 Çürümüş kabuğundan kurtulmanın vaktidir;
 Donan, tazelen, bize bahar çiçeklerini getir
 Kımıldansın bir parça o küflenmiş hafızan;
 O uzak yaratılış-oluş günlerini an,
 Bir kaostun, meçhuldü hem maksadın hem derdin,
 Karanlığa gömülü ceset gibi beklerdin;
 Bilmezdin ne gün gelip neler olacağını.

Kainatın mimarı, kaldırdı parmağını;
 Dünyalar öğrendiler mihver üzre dönmeyi,
 Boralar uğultuyu, dalgalar döğünmeyi,
 Yer otlarla kaplandı, gök yıldızlarla doldu;
 Kainat bildiğimiz ezeli alan oldu...

Tekrar girdin kaosa, şaşırдың boşlukta sen.
 Yeniden bir “KUN”emri verilecek, yeniden.
 Gelecek hürriyetten, imandan, haktan haber;
 Ergeç eriyecektir çeşit çeşit perdeler;
 Buzdan istihkanları eritecek güneş.

Gençliğin kıvılcımı, şimdiden yangına eş;
İnsanlığın samimi, milliyetlerin hıncı mı,
Aşk, gelip üfleyecek bu güzel kıvılcımı,
Dönen dünyada yine mihver olup milliyet,
Doğacak pırıl pırıl ufukumuzda hürriyet...

Çeviri. Behçet Kemal Çağlar

EK 2. F. CHOPİN, OP. 23, NO. 1, SOL MİNOR BALLADE, 67-94.
ÖLÇÜLER

64 *ritenuto* *meno mosso* *sotto voce* *pp*

70

74

78

82 *sempre pp*

31

Musical score for measures 31-32. The system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. Measure 31 features a melodic line in the treble with a slur and a fermata, and a bass line with a slur and a fermata. Measure 32 continues the melodic line in the treble with a slur and a fermata, and the bass line with a slur and a fermata. The key signature has one sharp (F#).

33

Musical score for measures 33-34. The system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. Measure 33 features a melodic line in the treble with a slur and a fermata, and a bass line with a slur and a fermata. Measure 34 continues the melodic line in the treble with a slur and a fermata, and the bass line with a slur and a fermata. The key signature has one sharp (F#).

34

Musical score for measures 35-36. The system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. Measure 35 features a melodic line in the treble with a slur and a fermata, and a bass line with a slur and a fermata. Measure 36 continues the melodic line in the treble with a slur and a fermata, and the bass line with a slur and a fermata. The key signature has one sharp (F#).

35

Musical score for measures 37-38. The system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. Measure 37 features a melodic line in the treble with a slur and a fermata, and a bass line with a slur and a fermata. Measure 38 continues the melodic line in the treble with a slur and a fermata, and the bass line with a slur and a fermata. The key signature has one sharp (F#). The text *sempre dim.* is written below the treble staff.

36

Musical score for measures 39-40. The system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. Measure 39 features a melodic line in the treble with a slur and a fermata, and a bass line with a slur and a fermata. Measure 40 continues the melodic line in the treble with a slur and a fermata, and the bass line with a slur and a fermata. The key signature has one sharp (F#). The text *rullentando* is written above the treble staff.

37

Musical score for measures 41-42. The system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. Measure 41 features a melodic line in the treble with a slur and a fermata, and a bass line with a slur and a fermata. Measure 42 continues the melodic line in the treble with a slur and a fermata, and the bass line with a slur and a fermata. The key signature has one sharp (F#).

KAYNAKÇA

Aksoy, Ömer Asım. **Ana Yazım Kılavuzu**. Yirminci basım. İstanbul: Adam Yayınları, 2002.

Aktüze, İrkin. **Müziği Okumak**. Birinci basım. İstanbul: Pan yayıncılık, 2002.

Björling, David. "Chopin and the G minor Ballade." Yüksel Lisans Tezi. Lulea University of Technology, 1997.

Gültekin, Vahdet. **Ünlü Kişiler Frédéric François Chopin: Hayatı ve Eserleri**. Birinci basım. İstanbul: Rado Yayınevi, 1980.

İlyasoğlu, Evin. **Zaman İçinde Müzik**. Beşinci basım. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 1998.

Letnanova, Elena. **Piano Interpretation In The Seventeenth, Eighteenth And Nineteenth Centuries: A Study Of Theory And Practice Using Original Documents**. Birinci basım. Jefferson, N. C.: McFarland, 1991.

Meydan Larousse Ansiklopedisi. İstanbul: Meydan Yayıncılık, 1969.

Oransay, Gültekin. **Bağdarlar Geçidi**. Birinci Basım. İzmir: Küğ Yayını, 1977.

Say, Ahmet. **Müzik Ansiklopedisi**. Birinci basım. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 2005.

Pamir, Leyla. **Müzikte Geniş Soluklar**. Birinci basım. İstanbul: Ada Yayıncılık, 1989.

Say, Ahmet. **Müzik Sözlüğü**. Birinci basım. Ankara: Hizmet Ciltevi, 2002.

_____. **Müzik Tarihi**. Birinci basım. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 2000.

Schneider, Herbert. **Chopin Balladen Für Piano** Leipzig: Edition Peters, 1985.

Sözer, Vural. **Müzik Ansiklopedik Sözlük**. Dördüncü basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996.

Yener, Faruk. **Müzik Kılavuzu**. Dördüncü basım. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1983.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.polonya.org.tr> (Nisan.2005)

http://www.oss.wroc.pl/mickiewicz/konrad/konrad_ramka.htm (Nisan.2005)

<http://www.oss.wroc.pl/mickiewicz/adam.html> (Nisan.2005)

<http://www.idilbiret.org/> (Mayıs.2005)

http://www.kulturturizm.gov.tr/portal/muzeler_tr.asp?belgeno=39845.(Mayıs.2005)

<http://www.sonnets.org/mickiewicz.htm> (Mayıs.2005)

http://www.chopin.pl/spis_tresci/index_en.html.(Mayıs.2005)

<http://www.nhh.no/geo/gib/gib1998/gib982/node3.html>.(Mart. 2005)

<http://www.mickiewicz.art.pl/start.html>.(Nisan.2005)

http://www.culture.pl/fr/culture/artykuly/os_mickiewicz_adam.(Mayıs.2005)

http://www.chopin.pl/spis_tresci/index_en.htm.(Mayıs.2005)

<http://www.geocities.com/Vienna/2217/?20061>.(Mayıs.2005)